

Dagens frågor

Betygsdebatten

Debatten om betyg är ingen ny företeelse. Utvärdering av elevernas prestationer har alltid förekommit. Det nuvarande relativa betygssystemet genomfördes 1962 i ett försök att få jämförliga betyg. Dåvarande Högerpartiet skrev i sin valhandbok 1962: "Den sk relativa betygssättningen finner Högerpartiet otillfredsställande... Högerpartiet vill därför att betygssättningen skall ske med utgångspunkt från klara kursfordringar."

Utvecklingen har visat att partiet fick rätt. De negativa konsekvenserna av ett enbart rangordnande betygssystem fick allt fler både lärare och elever att kräva förändringar. En bojkott av centrala prov genomfördes 1969. Efter dessa opinionsyttringar tillsatte Skolöverstyrelsen en utredning, allmänt kallad betygsutredningen. Moderata Samlingspartiet krävde att utredningen skulle vara parlamentarisk och företräda alla grupper i skolan, något som dock inte genomfördes.

Utredningen arbetade i ca ett och ett halvt år och presenterade i februari 1971 sitt resultat. Rapporten passerade utan några politiska kommentarer. Eleverna kritiserade det obegripliga språket i rapporten, men i övrigt var det tyst. Först hösten 1971 kom debatten igång inför remisstidens utgång den 1 november. Elev- och lärargrupper krävde mera information. De flesta var också eniga om att eftersom debatten kommit igång så sent, måste SÖ ta konsekvenserna av detta och framflytta remisstiden. Den är nu satt till den 1 juli 1972. Kritiken mot SÖ för bristande information är i stort sett berättigad. Först nu i vår har en lättfattlig broschyr för eleverna och lärarna publicerats. Vad vill då utredningen föreslå?

Kritiken mot dagens system kan sammanfattas i två punkter. För det första vet inte eleverna vad som krävs för att få ett visst betyg. Lika litet vet universitet, föräldrar och arbetsgivare vad betyget innebär ifråga om kunskaper och färdigheter. Betygen anger en-

bart ett förhållande till övriga kamraters prestationer. Detta är för det andra orsaken till att betygen leder till en ökad konkurrens inom klassrummet. Samarbete lönar sig inte. Trots att betygens procentuella fördelning skall gälla hela landet, har detta lett till att gymnasieinspektörerna från SÖ ber läraren skriva ner betygen i en klass om den avviker ifrån genomsnittet. Har läraren satt många höga betyg är det svårt för andra att uppnå dessa betyg om inte någon annan flyttas ned.

Dessa nackdelar tar utredningen upp. Den föreslår ett mera målrelaterat betygssystem. I stället för att enbart ange en plats i ranglistan skulle betygen ange elevens kunskaper. Detta låter bra, men när utredningen skall föreslå konkreta åtgärder stannar man vid att detta skall beaktas vid nästa läroplansrevision och målar istället upp nya procentsatser, som kommer att leda till att alla gamla nackdelar finns kvar. Det finns fortfarande inga mål för olika betyg.

Moderat Skolungdom driver traditionellt en utbildningspolitisk kampanj första veckan i februari, som i år handlade om betygsfrågan. Förutom den impopulära betygsutredningen hade samtliga politiska ungdomsförbund, utom moderaterna, tagit ställning för betygens avskaffande, trots att 75 procent av eleverna vill ha kvar betygen i en eller annan form. Endast 14 procent vill avskaffa dem helt. Det alternativ som utarbetades till betygsutredningen hade målsättningen att eliminera de nuvarande betygens nackdelar, alltså ett renodlat målrelaterat betygssystem som klart anger vilka kunskaper som krävs för olika nivåer, så att eleven och läraren får gemensamma mål.

Viktigt är att kraven — målen — hålls så gott som oförändrade från år till år. Det sista gör det möjligt att på ett enkelt sätt granska undervisningens standard. Dessutom medför oförändrade betygskrav en ökad trygghet för den enskilde eleven. Målrelaterade betyg innebär också att dagens betygshets kommer att minska. Betygen står för vissa kunskapsmål.

Därmed har reella förutsättningar till samarbete mellan eleverna skapats.

För att dessa förutsättningar skall kunna omsättas i dagens skola föreslås att man delar upp varje ämne i ett antal etapper. Varje steg består i sin tur av en grundkurs med därtill hörande överkurser. För att öka valfriheten och minska risken för centralstyrning bör överkurserna göras likvärdiga i omfång och svårighetsgrad i förhållande till varandra. Varje elev kan välja överkurser efter intresse och förutsättningar. Detta system praktiseras idag inom en del av den högre utbildningen.

Varje delkurs kan bara bedömas efter en tvågradig skala: godkänt och icke godkänt. Själva slutbetyget består av det sammanlagda antalet godkända delkurser. Detta förslag berör närmast gymnasiet men även i grundskolan måste målen för eleverna anges klarare. Man kan tänka sig ett system med omfattande grundkurser och ett mindre antal överkurser. Sedan kan överkursernas omfattning öka ju högre upp eleven kommer. Urval till gymnasieskolan skall liksom hittills ske med betyg. Intagning till högre utbildning bör ske med betyg som i vissa fall kan kompletteras med studielämplighetsprov.

Detta är riktlinjerna för Moderata Ungdomsförbundets alternativ. Betygsfrågan är komplicerad, och diskussion om betygen kommer att fortsätta. Men detta alternativ har väckt ett positivt intresse, och de flesta är eniga om att detta är en vettig viljeinriktning om man förutsättningslöst vill diskutera ett bättre betygssystem som verkligen sätter eleven i centrum.

EEC-våren i Danmark

Dansk politik denna vår överskuggas helt av två stora frågor, den ekonomiska politiken och anslutningen till EEC. De är nära knutna till varandra, eftersom anslutning till EEC för Danmarks vidkommande genast kommer att betyda en viss ekonomisk lättnad tack vare de högre priser, som uppnås för dansk lantbruks-

export till det utvidgade EEC. Men det blir inte en så avgörande förbättring, att det numera kroniska underskottet i betalningsbalansen kommer att avhjälpas på kort tid. Tvärtom har den danske riksbankschefen, själv klar anhängare av danskt medlemskap, varnat mot att en anslutning innebär en patentlösning för dansk ekonomi. Andra ledande ekonomer har uttalat sig i samma riktning.

Den socialdemokratiska regeringens löften om att föra landet ut »ur det ekonomiska trångmål dit dess företrädare bragte det», tycks inte ha goda utsikter att infrias. Tvärtom har företrädare för oppositionen under senare tid påvisat, att de utgiftstegringar, som den sittande regeringen föreslagit eller redan genomfört, försvårar möjligheterna att sanera den danska ekonomin, vilket den förra regeringen höll på med, även om den kom för sent igång med den saken.

EEC-frågan kan ingalunda anses som avgjord. En Gallupundersökning i början av mars, publicerad i Berlingske Tidende, visade framgång för anhängarna av en anslutning och tillbakagång för motståndarna (siffrorna blev 41 resp 32 procent). Därmed stoppade den branta uppgående kurvan för antalet motståndare och en nedgående tendens satte in. Vidare blev det majoritet, även om den var liten, för danskt medlemskap även om Norge stannar utanför.

Men siffrorna kan också läsas så, att det råder en betydande osäkerhet bland ett mycket stort antal väljare. Opinionsundersökningarna visar stora svängningar från månad till månad. Det är för tidigt att spä om resultatet. Man har ingående diskuterat när omröstningen skall hållas, särskilt mot bakgrunden av det norska beslutet att hålla den rådgivande norska folkomröstningen den 24 och 25 september. Oppositionen i Danmark föreslog en folkomröstning senast samtidigt som den norska, medan många socialdemokrater ville att den skulle skjutas till en vecka efter den norska. Detta ville också EEC-motståndarna i hopp om att

ett norskt nej kan smitta av sig på de danska väljarna. Så blev dagen bestämd till 2 oktober.

Beslutet är inte särskilt snyggt. Idén att man skall vänta på norrmännen botten i en osäkerhetskänsla inför den danska folkomröstningens utfall. Den styrka, som ett danskt ja – vilket just nu förefaller mera sannolikt än nej – skulle vara för en senare norsk omröstning, tycks man önska ignorera. Det har aldrig varit ett officiellt danskt krav att Norge skulle gå in i EEC. Däremot har det från början krävts, vilket norrmännen också gjort, att Storbritannien skulle bli medlem. Bland socialdemokraterna har man emellertid talat om nödvändigheten av att känna till Norges ställning, och detta har EEC-motståndarna sökt pressa fram till ett partikrav. Om man har varit irriterad av detta spel i Norge, är det bara att beklaga att det i praktiken inte varit möjligt att förklara detta för den danska socialdemokratiska ledningen. Men ibland kan avståndet vara långt från Oslo till Köpenhamn – även för partivänner.

Umgänge med dikturer

Ett celebret bröllop har nyligen stått i Madrid. Spanske ambassadören i Sverige, prins Alfonso de Borbon y Dampierre, gifte sig med en dotterdotter till general Franco. Eftersom vårt kungahus är släkt med brudgummen, hade prins Bertil och prinsessan Christina accepterat inbjudan att närvara.

I det sammanhanget hade några politiker här hemma av tidningen Expressen ombetts yttra sig. Ett par av uttalandena var så anmärkningsvärda och så till den milda grad belysande för den utrikespolitiska vilsenheten hos somliga politiska ungdomsgrupperingar att de bör kommenteras.

Bosse Ringholm, ordförande i socialdemokratiska ungdomsförbundet, står för följande tänkvärda sats: »Det är naturligtvis lika gallet som att kronprinsen åker till Iran för att delta i schahens fest. Det tyder på bristande omdöme. I stället skall vi försöka skära ned umgänget med dikturer till ett minimum. Därför borde man tackat nej till inbjudan.»

Umgänget med dikturer skall alltså skäras ned. Var skall vi då börja? Med det sovjetiska östblockets stater, som vederligen alla är dikturer? Med de många stater i Nord- och Centralafrika, som är lika hårda dikturer som någonsin Spanien och Grekland? Även hr Ringholm borde dock förstå, att vi inte kan skicka statsministern till sådana länder på besök eller upprätthålla ekonomiska och kulturella förbindelser med dem utan att erkänna deras existens under officiell respekt för deras statskick. Att vägra iakttaga sedvanlig mellanfolklig hövlighet är dumt – och kan bli farligt, om inte annat så för svensk utrikeshandel. Den har tillräckligt besvärligt ändå.

Priset ifråga om naivitet erövrar av Karl Erik Olsson, ordförande i Centerns ungdomsförbund. Hans uttalande vittnar värtaligt om världsfrånvärdheten inom centerns ungdomsrörelse. »Vi har ju diplomatiska förbindelser med Spanien och det innebär att vi inte har slutat upp med att umgås med varandra. Men inslaget av svenska gäster vid bröllopet kan inte stärka omvärldens tilltro för den strävan vi har att omändra regimen i Spanien. Jag tycker alltså att prinsen och prinsessan borde stannat hemma.»

Var börjar och slutar en så aktiv utrikespolitik som den att »omändra regimen» i ett annat land? Svenska enskilda opinionsrörelser får ju tycka vad de vill om alla världens regimer och – inom ramen för folkrätten – arbeta på att ändra dem. Men »vi» – varmed hr Olsson tydligen menar det svenska folket – kan inte officiellt göra detta utan att etablera oss minst i en position av kall krigföring gentemot länder, vilkas regimer vi av principiella skäl inte gillar. Dessa länder själva kan nämligen ha en egen uppfattning om saker och ting. Tänk om de skulle proklamera »en strävan att omändra regimen» i Sverige! Hr Olsson kan lämpligen reflektera över vilka åtgärder de i så fall skulle vidtaga för att en dylik strävan skulle vinna omvärldens tilltro.

Dramatens affärer

Nummer 16 av Dramatiska teaterns programskrift "Dramaten" innehåller en del diskussioner om teaterns ekonomiska situation. Denna har stadigt försämrats de senaste sex åren, trots ökade anslag och trots att dessa konsekvent överskridits. Teaterchefen Erland Josephson betonar att Dramaten sökt infria de i statsverkspropositionerna återkommande önskemålen, oförändrad personalstyrka, bibehållen kvalitet och lika omfång på verksamheten. Man har gjort det, säger han stolt, "under trycket av allt sämre bokslut och en nu an gripnen lågprisprofil, för att nu ett tag få låta som om vi hörde hemma på handelssidan i stället för teatersidan".

I skriften diskuteras bla teaterns prispolitik. Biljettpriserna har legat nominellt oförändrade — vilket reellt innebär en ansenlig sänkning — sedan hösten 1963. För vissa besökskategorier, ungdom och pensionärer, har t o m lättnader införts. Detta har, som fyndigt påpekas i Dramatens anslagsäskande för budgetåret 1970/71 "medfört att den inspelade årsrecetten fått allt mindre betydelse i teaterns budget".

Ivrigt agiteras nu för en fortsatt lågprislinje enligt målsättningen att hävda "en kulturpolitisk syn framför ett företagsekonomiskt tänkande". Denna syn illustreras bla av ett uttalande av statsminister Palme: "Teater som är förbehållen en penningstark publik blir aldrig samhällskritisk och ju bredare publikunderlag en teater har desto mer samhällsengagerad blir den". Följdriktigt föreslås i anslagsäskandet att "en radikal sänkning av entréavgifterna till en "ordningsavgift" eller ett fullständigt slopande av dem" allvarligt övervägs. Alltjämt uppges nämligen priserna vara så pass höga, att de för många utgör "en negativt styrande faktor" vid val mellan olika möjligheter till kulturkonsumtion och förströelse.

De anförda motiveringarna låter påskina att biljettpriserna alltfört befinner sig på höga

höjder. I själva verket ligger de billigare biljetterna till Dramaten under exempelvis en biobiljett eller en entréavgift till en allsvensk fotbollsmatch. Det förefaller därför knappast troligt att en breddning av publikunderlaget och teaterns därmed åtföljande vidgade samhällsengagemang i avgörande grad skulle äventyras av att biljettpriserna ökas. Särskilt inte om sådana höjningar interfolierades av en information, som understryker att priserna ändå, jämfört med mycket annat i samhället, till följd av statsunderstöd kan hållas på en relativt sett tämligen låg nivå.

Vad skulle fö hända om alla andra offentliga tjänster utbjöds gratis eller till en "ordningsavgift"? Kostnadsmedvetandet hos allmänheten skulle givetvis minska. Men därtill kommer, vilket inte är minst viktigt, att möjligheterna att bygga ut och förbättra den offentliga servicen reducerades. Just detta faktum är ett bärande motiv bakom kraven på en vidgad avgiftsfinansiering av offentliga tjänster. Det nuvarande skattertrycket — som också utgör "en negativt styrande faktor" på många potentiella teaterbesökarens ekonomi — går inte att skärpa ytterligare. Då återstår endast att låta medborgarna mer än nu direkt betala för de tjänster de efterfrågar av stat och kommun.

Eftersom Dramaten till betydande del finansieras av de enskilda själva, även de icke teaterintresserade, via skatterna, torde teatern få finna sig i att inte ens denna institutions affärer är så privilegierade att ett företagsekonomiskt tänkande kan negligeras. Dramatens förhållanden hör inte enbart hemma på teatersidans elfenbenstorn utan även på den kanske mera triviala men förvisso också "samhällsengagerade" handelssidan.

Eländets förklaring

David Helldén, »skaparen» av Stockholms universitets jätteanläggningar i Frescati, är känd som en entusiastisk om också originell estet. Just därför har det varit svårt att förstå hur han kunnat lyckas med att skapa något

alltigenom gråtråkigt och otrivsamt av miljön i Frescati. Vidare har det varit förvånande att så liten hänsyn tagits till studenternas behov och till en modern tids önskemål om nära kontakt mellan lärare och studenter. Både den yttre och inre byggnadsmiljön påminner – som numera bekant – mera om ett »modernt» jättesjukhus eller slakthus än om ett lärdomstempel. Studenternas behov av fritidslokaler, restauranter, affärer etc (26 000 studenter håller till där) är inte åtgärdade och blir det inte på årtal. Goda kontaktmöjligheter mellan lärare och studenter kommer förmodligen aldrig att kunna etableras. Byggnadsplaneringen är inte tänkt så.

Förklaringen till eländet har nu kommit genom en intervju, som hr Helldén givit en studenttidning (*Gaudeamus* 2/1972). Han har helt enkelt lämnats ensam med sin uppgift. Det har varken funnits rimlig kontroll på att inte hans egna infall fått bestämma alltför mycket eller tillräcklig vägledning för honom om de verkligt väsentliga behoven.

På fråga varför han valt konstnären Baertlings tavlor till utsmyckningen av det första huset (kostnad 250 000) – de andra fyra har man inte haft råd med – upplyste han att han tyckte om Baertling. »Visserligen är det få som förstår sig på Baertling och som någonsin kommer att göra det. Men när man väl begriper spänningen i hans tavlor...»

Det demokratiska universitetet har alltså prytt med tavlor riktade till en elit av estetiska finsmakare. En likartad exklusivitet vid valet av problemlösningar präglar allt annat i Frescati. Hr Helldén har ett intressant svar på frågan, om Frescati sett annorlunda ut om

han fått fria händer och sluppit föreskrifter från byggnadsstyrelsen: »Nej det hade det inte. Det har blivit som jag velat.»

Det är då inte att undra på att studenternas önskemål inte är tillgodosedda. Hr Helldén talar rakt på sak om att »när Frescati planerades var det ingen som brydde sig om vad studenterna ville – eller rättare sagt jag fick inte reda på det.»

För den som inte redan gapar av häpnad räcker det säkert att citera arkitektens svar på studenttidningens bekymrade undran: »Men om man planerar ett så stort universitet som Frescati – tar man inte självmant kontakt med de grupper som ska fungera där». Hr Helldén bekände: »Det blev bara inte så. Jag har rest runt i hela världen, tittat på universitet och försökt göra en syntes av det jag sett. Jag gjorde också en privat expedition genom alla institutionerna tillsammans med professorerna för att få veta vad som behövdes. När det gäller studenternas önskemål så är de ju en målgrupp som förändrar sig hela tiden. Det är svårt att veta vad de egentligen vill.»

Hr Helldén är värd all respekt för sin öpenhjärtighet. Med den har han i en nästan patetisk aningslöshet avslöjat vad många numera börjat misstänka: nämligen att det måste vara något fel någonstans på organisationen av den statliga byggnadsverksamheten. För den enkle skattebetalaren börjar onekligen tanken svindla, när han efter dessa hr Helldéns klara verba begrundar att Frescati-universitetet, när det till sist blir färdigt, kommer att ha kostat miljarder – och att det »planerats» så som arkitekten själv så vältaligt illustrerat.